

Ne tanuljatok tehát szajkó-módra, fiatal barátim! Akkor nem fogtok olyan sokszor esüggelni, lelketeket föl villanyozza az a magasztos érzés, mely az okosan tanulást kísérni szokta — és nem kell többé a szomszédék Jancsiját az ő «bűvös szeréért» irigyelnetek! (+).

KÜLÖNÖS VÉGRENDELET.

Verne Gyula regénye.

27

Egyedül jogosított magyar fordítás.

A turistáknak sok helyütt meghajolva kellett a szűk folyosókon haladniok, mert fejük felett a szikla csipkéi mélyen alányúltak a tetőről, mint bujósokát játszó gyermekek haladtak előre. Így érkeztek egy óriási terembe. Valósággal terem volt, asztal várta őket készen, s a szolgák hamarosan megterítették. Itt megpihentek és reggeliztek. Ez a terem volt a *szanatórium*. A kentuckyi barlangokat egészségi szempontból fölkereső betegeknek a szanatóriuma volt ez. Itt volt az őskori lénynek, a *mammuth*-nak a csontvázához hasonló sziklaképlet. Erről nevezték el a barlangot is.

Tovább mentek aztán. Megnézték a barlang kis kápolnáját, mely a gót-templomhoz hasonló, csak a méretei kisebbek. E mellett van az a feneketlen mély üreg, melyet egyetlen egy turista sem mulaszt el a nélkül, hogy bele ne pillantana. A kalauzok papirost gyűjtanak meg, s bedobják a mélységbe.

A fény egy-egy futó pillanatra megvilágítja az alvilág szomorú üregét, melyről borzalmas és hihetetlen meséket gondolt ki az emberi képzelet.

Az első nap ennyivel megelégedtek a turisták. Erősen kifáradtak, s a többi látóvalót másnapra hagyták.

Jovita úgy képzelte, hogy az «Ezeregyjé» tündérvilága tárul föl előtte, midőn a barlangok földalatti világát járta. Lissy is nagyon gyönyörködött benne, de a sok járás elfárasztotta, s így egészségére való tekintetből megelégedett azzal, a mit első nap látott.

Jovita nem is erőltette, hogy végigjárja vele a barlangóriás minden zúgát. Eszébe jutott Lissynek multkori betegsége, s azt gondolta, hogy ezúttal óvatosabbnak kell lennie.

Ő maga mindennap bement a barlangba. Látta a «gyémánt-termet», mely a fáklyák és bányamécsek világításában olyan volt, mintha drágakövekből és szikrázó gyémántokból lett volna kirakva. Az ásványok jegezei szórták ezt a fényt, — látta a «bál-termet», a «tündér-barlangot», melyben patakok esörgedeztek, forrás-forrás mellett fakadt fel a sziklák kebeléből, csupa fák voltak benne — kőből való fák, itt pálmák, ott az ősidők faóriásai. . . Hát még midőn a Mammuth-barlangok Styx-éhez érkeztek, ehhez a sötét nagy tóhoz, mely a biblia «Holt tengeré»-nek szakasztott mása. A kalauzok intézkedtek, hogy a esol-

nakok készen várjanak a turistákra. És elindultak a esolnakok sorjában az alvilág e tengerén. A fáklyák világa jelezte, hogy merre haladnak.

Millió meg millió vízi állat nyüzsgött a kristálytisza vízben. Csodalények, melyekről az embernek fogalma sincsen ott fenn a földön.

És még hány titkos szépsége van ezeknek a barlangoknak, melyeket emberi szem nem látott soha! Jovita hősiesen kitarzott. Az öt nap, melyet a barlangok látogatására szánt, úgy eltelt, mint egy pillanat.

Végre ütött a bűsü órája. Junius 6-dika volt, az a nap, mikor a táviratnak kellett Chicagóból érkeznie. Nemcsak Jovita, de az összes turisták is lázas izgatottsággal várták a koczka-vezetés eredményét. Ez a nagy izgatottság akaratlanul ráragadt Lissyre is.

A bűsü-ebéd alkalmával a két leányt újra ünnepelték. Durrogtak a pezsgős palaezok dugói, szikrázott az elmesség a tósztokban és falrengető hurráh-k hangzottak. Hamilton, a kormányzó, ebben az általános nagy lelkesedésben ünnepélyesen kinevezte Lissyt Illinois hadseregében tiszteletbeli ezredesnek. Jovitát pedig őrnagynak. Az ilyen katonai méltóságok adományozása Amerikában hétköznapi dolog.

Lissyt ez a kitüntetés nagy zavarba hozta, de Jovita úgy fogadta, mint a világon a legtermészetesebb dolgot. Úgy is viselkedett, mintha teljes életében uniformisban járt volna.

Este pedig, mikor szobáikba vonultak vissza, Jovita oda állott katonásan az ezredes elé, szalutált, s mondá:

— Meg van ön elégedve, ezredes úr?

— Bohóság az egész! — felelé Lissy, attól félek, hogy a tréfának nem jó vége lesz.

— Hallgass szívem, mert ha te így beszélsz, meg talállok feledkezni a feljebbvalók iránti kötelességeletről.

Jovita akkor éjjel azt álmodta, hogy öt *tábornokká* léptették elő. Másnap reggel nyolcz óraker már az egész vendégfogadó talpon volt. A postahivatalt valósággal megostromolták. Mindenki a Chicagóból érkező táviratot leste.

Nincs toll, a melylyel leírhatnók azt a esodás érdeklődést, a jóakaratot a két leány sorsa iránt. Vajjon hova küldi őket a koczka szeszélye? . . . Jaj, csak ne nagyon messze. . . csak ne a világ végére! . . . Hát ha óriási lépéssel fogják a többi játszót hátrahagyni és előre törnek a czél felé? . . . Félórával utóbb táviratot jelzett a villamos csengő.

Távirat érkezett Chicagóból, Thornbrock közjegyzőtől a Wag Lissy nevére Kentuckyba — Mammuth-Hotel, Mammuth-barlangok.

Néma, csaknem áhitatos esend állott be.

Bámulat, elképedés, kétségbeesés szállott meg mindenkit, midőn Jovita reszkető hangon olvasta:

«Hét kétszervéve = *lizoméggy* — ötvenkettedik mező, Missouri állam, Saint-Louis.

Thornbrock».

Ez a mező volt a «*fogság*». A játszónak háromszoros tétet kellett fizetnie, s be kellett várnia, míg valaki a «*fogság*»-ból kiszabadítja.

VI.

A «Halál-völgye».

Junius 1-jén reggel Stoktonból, Kaliforniának e kis városából egy vonat indult el délkelet felé, még pedig szédítő gyorsasággal. Mindössze két ko-

esiből állott: egy személy- és egy teherkocsiból, no meg a mozdonyból. Utját Sacramento felé vette. Kalifornia mintegy négyszázötvenötezer négyszög kilométer területű, e szerint a második legnagyobb állam egész Észak-Amerikában. Nyugatról a Csendes-óceán határolja körülbelül hatszáz mérföldnyi hosszúságban, ha meggondoljuk, hogy ezen a nagy darab földön csak egy millió kétszáz-ezer lélek lakik: bizvást elmondhatjuk, hogy Kalifornia nem tartozik a népes államok közé. A lakosság is nagyon kevert, igen sok a bevándorlott, kiket az arany-mezők mesébe illő kincseinek híre esalagattott ide a világ mindenféle részéből.

A külön vonat utasai úgy látszik, nem érdeklődtek Kalifornia iránt, ha ugyan voltak utasai annak a repülő vonatnak. . . Hogy ne lettek volna! Az egyik vasuti koci ablakán két fej bukkant ki, két barátságatlan ábrázat. Az egyiknek a szájában kurtaszárú pipa füstölt, abból rízta ki a hamut, s aztán újra felhúzta az ablakot.

Pedig érdemes lett volna megnézni a kaliforniai termékeny mezőket ezen a vidéken. Gyönyörű búza, köles-táblák voltak a vasuti töltés mellett, amott buja legelők, távolabb pompás gyümölcsösök: barack-, körte-, szeder- és ese-

resznyefák, valóságos gyümölcsfaerdőt alkottak. Hát még az óriási kiterjedésű szőlők! És ime a két utas mégis botránnyosan közömbösnek mutatkozott, mintha kopár lett volna köröskörül minden.

Kaliforniának sajtóságaos éghajlata van. Szeptemberben nagyobb itt a hőség, mint júliusban. Az óceán felől jövő viharok megtörnek a tengerpart hatalmas sziklafalain, s így Kaliforniában gyakori az eső, a föld termékenységének ez hat-

atos előidézője. A fenyők, fűzek, égerfák, ciprusok, czedrusok eserdeje borítja a heglánczok tetőit és oldalait. Akadnak itt olyan faóriások is, melyek háromszáz lábnyi magasra nőnek meg, törzsük kerülete pedig hatvan láb.

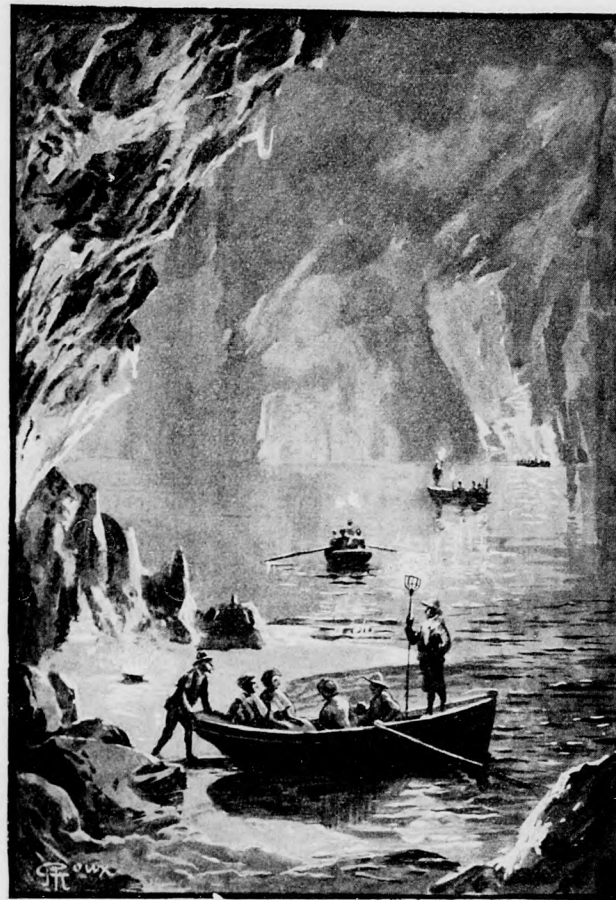
De vajjon kik lehettek azok a közömbös utasok? . . . Honnan jöttek, . . . s hova igyekeznek? Az aranyások közé tartoztak, a kik hírtelen megtudták, hogy valahol új forrása nyílt a meggazdagodásnak és oda sietnek? Vagy talán ültetvényesek, a kiket Kalifornia példátlan termékenysége esalagatt?

Annyibizonyos, hogy gazdag emberek lehetnek, s hogy sürgös dolguk van, különben nem rendeltek volna külön-

vonatot, mikor ott volt a rendes vonat is. Elvégre néhány ezer dollár is csak pénz, s ha az ember megtakaríthatja, miért kidobni azt?

Dél előtt tizenegy óraker érkezett a különvonat Keelerbe. A vonat megállott, s két utas szállott ki a kocsiból. Kisebbfajta kézi utazó-táska volt a kezükben, mintha csak rövid útra készültek volna. Az egyik utas odaszólott a mozdonyvezetőnek: — Várjon reánk!

Mintha csak kétfogatú kocsiból szállott volna ki holmi látogatás czéljából, s a kocsist ott marasztalta, míg vége lesz a látogatásnak.

ELINDULTAK A ESOLNAKOK SORJÁBAN.

A mozdonyvezető bölintott, s egy mellék sín-párra igazította a vonatot, hogy a közlekedésnek akadályul ne szolgáljon.

A két utas a pályaudvarra ment, a hol már valaki várt reájuk.

— Itt a kocsi? — kérdé röviden, de velősen.

— Tegnap óta.

— Útra készen?

— Minden pillanatban.

— Indulhatunk!

Egy perezzel utóbb a két utas már benne volt az önműködő motoros kocsiiban, mely keleti irányban sebesen elrobogott.

A nyájas olvasó bizonyára reá ismert a két utasban Urrican kapitányra és az ő hűséges Turkjára, ámbar sem heves összekocczanás, sem szóbeli vagy tettleges párviadalra nem nyílt ezúttal alkalom. Ők jöttek tehát a külön vonaton, s reájuk várt az önműködő kocsi, hogy nyomban tovább szállítsa.

Minő esoda történt, hogy Urrican, a kit május 25-dikén a key-westi postahivatal helyiségében félholtan szállítottak, nyolcz nap múlva a kaliforniai kis városban, tehát ezeröttszáz mérföldnyire Floridától újra felbukkan?... .

A «Chicola» hajótörése után — emlékezhetünk reá — Urricant eszméletlen állapotban szállították a key-westi posta- és táviró-hivatalhoz. Délben megérkezett Chicagóból a távirat. A hűzási eredmény *0/* volt, 2-3, vagyis a boldogtalan Urricannak az ötvenharmadik mezőről az ötvennyolezadikra kellett sietnie: Floridából Kaliforniába, vagyis keresztülvágni az Egyesült-Államok területén délkelettől — északnyugatig. No meg ráadásul az a mező, hova a koczká szeszélye küldötte: a *halál mezeje* volt. A megboldogult hőbortos végrendelete úgy kívánta, hogy a játszófél, a kí e mezőre jut, háromszoros tétet fizessen, s aztán tüstént térjen vissza Chicagóba.

(Folytatása következik.)

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

Jósika Miklós regénye. 13

Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes.

Rákóczy a tervezett merénnyről többet sejtett, mint tudott.

Egy este Rákóczy csendesen járt fel s alá az éléskamrában, hová őt a hatalom jóízű gyöngédsége záratta. Gyertyák nem égtek a tágas helyiségben. Rákóczy kedélye nyomott volt, s némi enyhet talált a félhomályban, mely őt környezte.

A befalazott ablakok keskeny nyílásán a hold sugara nyúlt be, s a fogoly gondolatai, mint szellemtábor népesítették magányát.

Egyszerre az ajtó megnyílt, s Amália, a leg-egyszerűbb polgári öltönyben belépett a szobába.

Lehmann százados, ki őt kísérte — darabig időzött, az ajtót behúzta maga után s becsületes vonásaiból ki lehetett olvasni az örömet, mikor az a tudat melegíti szívünket, hogy valakivel a jótettek legnagyobbikát éreztettük.

Rákóczy szótlan állt: oly reményföldről volt az öröm, hogy nejét keblén tartva hosszasan, csak azután ért rá, egész haláját egy tekintetbe összeszorítva, Lehmannnak kezét megrázni.

— Megszabadítjuk hercezségedet! — szólt a tiszt a meggyőződés hangján, azután hirtelen távozott.

— Keblemre szoríthatlak megint, kedves, kedves angyal! — ezek voltak Rákóczy első szavai.

— Reméljük! — szólt a nő, miután a szegényes börtönben helyet foglalt férje mellett. — A hajnal első sugara a napnak hirdetője: melege, fénye soha el nem marad, bár fellegek borítsák, ha egyszer a hajnal hasadt! — Innen menekülnöd kell, Ferencz!

— Igazad van! — felelt Rákóczy — menekülnöm kell: érzem, hogy a gondviselés pályát tűzött elém! nem fogsz gyöngének látni, de óvatosa lesznék, mert ha én elvesztem, barátaimat s mindazokat, kik szívemhez közel vannak, utánam rántom az örvénybe. Ha egyszer szabad vagyok, a koczká megfordult. — Ó, mennyire ismerem őket! mennyire tudom, hogy a boszú lakatjának elestével a gyávaság rettegései vannak napirenden. Bár szemem jobbkor nyílt volna!

— Nincs még semmi veszve! — mond a nő — néhány napi türelem, barátom, s minden készen áll! Sietve kell menned, időzés, feltartóztatás nélkül; erélyes eszközök kellenek erre; de minden készület megvan: a villám nem gyorsabb, az éj nem leplezettebb, mint a minő a te útd lesz.

— Mielőtt innen idegen földön keresnék biztosságot — mond Rákóczy, átölelvén nejét — hálát adok istennek, hogy tégedet, te drága lélek, rendelt mellém!

— Parancsolj velem, nem fogsz sem hűségemben, sem tevékenységemben csalatkozni. — felelt a nő szenvedélylyel — a legnagyobb áldozatra szántam el magamat, Ferencz!

— Áldozatra! — kiált fel Rákóczy, kit nejének szavai talányos fájdalommal leptek meg.

— Igen, Ferencz; nem foglak kísérni: mert átlátom, hogy könnyebben s biztosabban éred el a határt, mintha én is veled lennék. — Visszatérek bécsi börtönömbe, — hol — ne kételkedj — menekülésed után, kétszeres felügyelet tárgya leszek. Ittlétemről a hatalmasoknak legtávolabb

sejtelmük sincsen, a jó apácák hallgatásában bizhatom, titkom az övek is minden felelősségével, azért nem fognak elárulni.

— De azután követni fogsz! — szólt Rákóczy bensőséggel: — mit érnék nélkülöd, lelkelem feled marad!

Amália szólni akart, de könnyei eredtek meg. — Oh, minő boldog, milyen erős vagyok! szerelmed mintacézél, vértézi körül mellemet! — mindent tudok most, mindent merek! — — követni foglak, Ferencz! mibelyt tehetem, de lesz eröm Bécsben kitűrni — míg szükség!

Lehmann úgy tudta intézni a dolgot, hogy Rákóczyt néhány napot tölthetett Bécsújhelyen; hogy ezen egész idő alatt többet volt a férjénél, mint rejtett külvárosi szállásában, nem szükség mondanunk.

Rákóczy a szabadulás küszöbén állt! Valami jós előérzet honolt keblében, s a bizonytalanság aggálya háttérbe vonult.

Bücsüje volt ez Amáliának; annyit kellett mondania, mi szívében túlaradott, hogy mindig tovább és tovább halasztotta a bücsü pillanatát.

Lehmann ezen egész éjét átvirrasztotta. Napok óta beszélték, hogy egy ösesét várja, ki Montecuccoli ezredében zászlótartó — *cornette* — volt, mikép akkor nevezték. — A esinos ifjú, ki alig látszott 15—16 évesnek, ezen éjét megelőző késő este érkezett bátyjához, hol számára külön szobát tartottak készen.

Bécsújhelyen senki sem ismerte őt; alig fél-évvél ezelőtt érkezett hazájából, Poroszországból, s jött bátyja ajánlatára ezredéhez.

IX.

A menekülés.

Amália hercegnő visszatért Bécsbe, hol távollétét — köszönet a jó apácák titoktartásának — senki sem vette észre.

Ezenközben a hatalmasok Rákóczy elfogatása által megnyugtattva, félretettek minden elővigyázatot; a német ezredek legtöbbször ezeknek legjobb zereit, mint a híres savoyai Eugent, Stahremberget és Vaudemont küldötték Olaszországba, kettőzött hévvel sürgették a Magyarországból kiállítandó 12,000 főre menő sereg felszerelését, Pálffy Jánosnak, az osztrák kormányhoz, minden időbentátoríthatlan hűséggel ragaszkodó Pálffy-család egyik fiának vezérlete alatt. — Bécsben Rákóczy kiszabadíthatásának lehetőségéről

— KEBLEMRE SZORÍTHATLAK MEGINT, KEDVES ANGYAL!

senki sem álmodott. A jezsuiták voltak, kik Kellio befolyása alatt — titkon a 30,000 forintot biztosították — Rákóczy nevében — Lehmann századosnak, ha kiszabadítását oly óvatosan eszközli, hogy a gyanú a szerzetet ne érhesse.

Lehmann századosot öt nappal Rákóczy el-távozása után sötét folyosóban találjuk.

Egyszerű házi öltönyben, sipkával fején látjuk őt a császári konyhába — Rákóczy börtönének e díszes előcsarnokába — benyitni, melyet

csak a holdnak oda tévedt sugarai világítottak meg.

— Müller! — szolt az őrhöz, ki a konyhában állt — hozz egy gyertyát az őrhelyről.

— Százados úr! — felelt az őr alázattal — nem hagyhatom el őrhelyemet.

— Beesületes ember vagy! — felelt Lehmann, megveregetván a ficzkó vállát — add ide fegyveredet, őrködöm én addig helyetted; de ne maradj soká.

Az őr átadta fegyverét és eltávozott.

Mihelyt a konyha ajtaját bezárta, Lehmann hirtelen benyitott Rákóczihoz, ki alkalmasint mindent előre tudván, készen állt.

— Gyorsan — siessen hercegséged szobámba, — szolt — minden percz drága!

Közvetlen a felszólításra, Rákóczi úgy a miként volt, házi öltönyében kilépett börtönéből: egy szíves kézszerítés volt minden felelete.

(Folytatása következik.)

ERDŐIRTÁS.

Rejtélyesen zúgó erdön
Fülemile-dalolásba
Be szomorú hang ütődik:
Durva fejszék csattogása.

Dali madár csevegése
Új életre hívó ének —
S ez a tompa kopácsolás
Olyan, mintha temetnének.

Temetnek is . . . halottja van
Tavaszi dőn az erdőnek,
Viharokkal harcztot vivó
Sugár fái porba dőlnek.

S az áskáló féreg ember
Diadalma vak hevében
Gyilkos kézzel, szív nekül áll
Még viruló fák tövében . . .

— Az élet nagy erdejében
Szinte fogynak, hullnak a fák.
Hogy megrezdül koronájuk,
Ha a fejsze új sebet vág!

Körültem is halk nyögéssel
Ősi törzsek haldokolnak.
Ki tudja, hogy a nagy irtó
Nem talál-e rám maholnap —
Rám, kicsinyke kis bokorra? . . .

Oláh Gábor.

Az ostromzáron keresztül! 9

Verne Gyula elbeszélése. Fordította Zsigány Árpád.

White-Point körülbelül két mérföldnyire volt a *Delphin*-től. Pontban nyolezat ütött a Szent-Fülöp templom órája, mikor a csónak odaért. Tehát még egy teljes óra volt hátra a Crockstontól kikötött ideig. A part egészen elhagyatott volt, csak a czitadella őre járt föl s alá vagy húsz lépésnyire.

James Playfair alig tudott hová lenni türelmetlenségében. Minden perczben óráját nézte, s a lélekzetét is visszafojtva figyelt minden neszre.

Fél kilenczkor léptek zaja közeledett feléjük. A kapitány rögtön kiszállt a csónakból, s előre ment. Alig tett tíz lépést, találkozott az őrzővel: húsz ember, az őrmester vezénylete alatt. James kirántotta revolverét. . . de mit tehetett ő maga, húsz ember ellen!

Az őrmester egyenesen hozzá lépett, s meglátva a *Delphin* csónakját, gyanakodva kérdezte:

— Micsoda csónak ez?

— A *Delphin* csónakja, — felelte a skipper.

— S ön kiesoda?

— James Playfair, a kapitány.

— Azt hittem, hogy már elindult s most menekül a szoroson.

— Már útra készen vagyok. . . sőt már el is indultam volna. . . hanem. . .

— Hanem? — ismételte az őrmester, és fürkészve nézett a kapitány arcába.

James agyán hirtelen átvillant a mentő gondolat.

— Hanem, — felelte nyugodtan, — az egyik matrózomat bezárattam a czitadellába, s egészen elfeledkeztem róla. Szerencsére még jókor eszembe jutott; már érte küldtem, és őt várom.

— Ah, azt a gazficzkót, a kit Angliába akar vinni?

— Azt.

— Itt is épen oly jól fölakasztották volna! — mondta az őrmester, jót nevetve a maga szellemességén.

— Azt elhiszem, — viszonzá James Playfair: — de mégis jobb, ha törvényesen megy a dolog.

— Szerencsés utat hát, kapitány! és óvakodjék a Morris-sziget galuskáitól.

— Legyen nyugodt. Ha épen be tudtam jönni, reményem, hogy ép bőrrel menekülhetek is.

— Szerencsés utat.

— Köszönöm.

Az őrség ezzel megfordult és távozott.

E pillanatban az óra kilenczet ütött; ez volt a kitérő pillanat. James azt hitte, hogy szíve kiszakítja a mellét, oly hevesen dobogott. Közelről füttyentést hallott, ő is halkan füttyentett. Aztán várt. . . néhány pillanat múlva köpenybe burkolt alak közeledett feléje. James eléje sietett:

— Mr. Halliburt? — kérdezte suttogva.

— Az én vagyok, — felelte a köpönyeges alak.

— Hála Istennek! — sóhajtott föl James

Playfair. — Uljön rögtön a csónakba. Hát Crockston?

— Crockston! — szolt Mr. Halliburtt álmétkodva. — Micsoda Crockston?

— Az, a ki önt kiszabadította, a ki ide vezette, az Crockston volt, az ön hű szolgája.

— De hisz engem a czitadella porkolábja vezetett ide! — szolt Mr. Halliburtt elámulva.

— A porkoláb! — hökkent vissza a skipper.

Nem értette a dolgot és aggódni kezdett.

S a kis csónak, mint a nyíl, röpült Charleston sötét vizén.

IX.

Két tűz között.

Ez alatt a köd egyre sűrűbb lett, s a kapitány aggodalmasan nézett köröskörül, hogy el ne téveszsze a helyes irányt. Míg a parthoz közel voltak, Crockston mélységesen hallgatott, de a

SIMONYI JÓZSEF BÁRÓ, «A LEGVITÉZEBB HUSZÁR.»

Az, a porkoláb! úgy van, a porkoláb! — szolt meg mögöttük valaki halkan. — A porkoláb úgy alszik, mint a bunda, az én ezellámban!

— Crockston! te vagy? te vagy? — szolt Mr. Halliburtt.

— Csak rajta, rajta! — mondta Crockston: — most nem érünk rá a beszélgetésre. Gyorsan a csónakba: az életünkről van szó!

Mind a hárman beültek.

— Előre! — parancsolta a kapitány.

A hat evező dolgozni kezdett.

— Húzzátok, fiúk! — biztatta James a legényeit.

mint egyre beljebb mentek a kikötőbe, megjött a beszélgető kedve is.

— Úgy van, uram, — szolt: — a porkoláb az én ezellámban fekszik, a hol két hatalmas ökölcsapást mértem a fejére, miután előbb még hasba vágtam, — épen akkor, mikor a vacsorámat hozta. Lássá, ez a hála! Aztán felöltöztem a ruháiba, elvettem a kulesait, fölkerestem és kivezettem önt, a katonák orra előtt. Gyerekség volt az egész.

— Hát a leányom? — kérdezte Mr. Halliburtt.

— Azon a helyen van, a melyre megyünk, s a mely Angliába visz mindnyájunkat.

— A leányom itt van! — kiáltott föl Mr. Halliburtt, és fölugrott a padról.

— Csitt! — szólt hirtelen Crockston. — Még csak pár perc és mentve . . .

Nem végezhette be a szavait, mert épen ekkor czipkázva röppent föl egy rakéta, s a magasban sziporkázva ontotta magából a tüzes szikrákat.

— Jeladás! — kiáltott föl James Playfair.

— A manóba! — szólt Crockston: — ez a ezitadellából jött. Várjunk csak.

Nemsokára még egy, s aztán még egy rakéta szállt föl a magasba, s rögtön aztán előttük is, vagy egy mérföldnyire, szintén rakétát eresztettek föl.

— Az meg a Sumter-erőd: most felelt a jelre! Kitudódott a szökés: rajta, fiúk!

— Mr. Mathew, — szólt James Playfair, — nem térhetünk vissza a Sullivan-esatornán, mert akkor egyenesen a Sumter-erőd ágyúinak a tor-kába futunk. A mennyire csak lehet, menjünk az öböl jobb oldalán, a hol csak az éjszakaiak ütegei tehetnek kárt bennünk.

— Úgy lesz, kapitány.

— Oltasson el a hajón minden lámpát és senki se pipázzék. Már az is sok, nagyon sok, hogy a gépház tüze kivöröslik, mikor a kemenczék ajtaikat kinyitják. — de erről nem tehetünk. Biztos ember áll a kormány mellett?

— Maga a kormányos-mester.

(Vége következik.)

MAGYAR HUSZÁROK ELŐRSŐN (XVII. SZÁZAD).

— Húzzátok meg az evezőt! — kiáltott föl James Playfair: — hajrá, fiúk! Húsz fontot kaptok, ha öt perc alatt hajónkhoz érünk.

A matrózok olyanokat rántottak az evezőkön, hogy a esónak a szó szoros értelmében a víz fölött röppült. A város felől ágyúlövés fénye villant föl, s Crockston hallotta, a mint a esónaktól húsz könyöknyire elsüvitett a golyó.

E pillanatban a *Delphin* harangja kongva-bongva verte föl az éjszaka esőndjét. Még pár evezősapás és oda érnek: még pár másodperc és Jenny apja karjaiba roskadt.

A esónakot rögtön fölhúzták és James Playfair lélekszakadva rohant föl a hajóhídra.

— Mr. Mathew, vágassa el a láncot, s teljes gözzel előre!

A következő perczben két csavar dübörögve vitte a *Delphin*-t a Nagy-esatorna felé.

Vörösmarty mint balladaköltő.

A *Tanulók Lapja* számára.

5

«Gábor diák»-ban teljesen megvan az a saját-ságos humoros hangulat, melyben az ellentétek harmóniába olvadnak össze. «Gábor diák» tárgyalás és szerkezet tekintetében nagyon közeledik a balladához. Azonban mindez még nem teszi balladává, csak balladás alakú életképpé. Három részből áll, melyeket mintegy összekapcsol e három sor, mely a költeményben ugyanannyiszor fordul elő:

«Gábor diák mélyen elmerülve
Ül a lóczán, egy nagy könyv előtte,
A világról fel nem pillantama».

Mindazonáltal «Gábor diák» nevezetes balladák költeménye irodalmunknak, mert a mellett, hogy ballada, derűs színezetét is megtartotta. Hogy miért nem szokott a ballada játszi, derűs lenni, arra Greguss megfelel, mikor azt mondja, hogy a ballada az érzelmi tenger fenekéről búvárolja fel legszebb gyöngyeit; az igazi mély érzés pedig nem érti a tréfát, nem képes játszani: vagy boldog kimondhatatlanul, vagy oda van menthetetlenül.

«Beeskerek» Vörösmartynak az a költeménye, melyben új balladás műfajt teremt: a magyar

elbeszélés, melynek tárgya a magyar népeletről van merítve és a melancholikus hangulatú «*Csik Ferke*». Ennek s «A katoná»-nak van az eddig említett költemények közül egyedül magyar versmértéke.

Hat költeményről kell végül még megemlékeznünk, melyeknél azonban a haladó jelen maradó múltta változott, sőt az idő mintegy térré lett. Dömötör János szerint ezek a költemények közelebb állanak ugyan a balladához, mint Goethe «Sänger»-je, «Todtentanz»-ja vagy pedig Uhland «Sängers Fluch»-ja; de azért mégis oly távol

MAGYAR HUSZÁROK 1700-TÓL 1840-IG.

románeczos életképet, mely tárgyát a magyar népeletről merítette. E műfajt azután Petőfi tovább fejlesztette.

Öt költeményt kell ezenkívül megemlíteni, melyeket balladás költeményeknek ugyancsak nem mondhatunk, ámbar gyakran balladás versszakok zenéje mellett folyik a cselekvény. Ezek «*Szép Ilonka*», kinek

«Hervadása liliomhullás volt
Ártatlanság képe s bánaté».

«*Kemény Simon*», melynek alapeszméje az, hogy a hazaszeretet nagyobb legyen más egyéni érzelmeinknél, «*A hű lovag*», melyen a német érzelmes romantika hatása vehető észre, «*A katoná*», költői

állanak, hogy balladás költeményeknek alig mondhatók. Ezek: «*A hős sírja*», melyben a vitézség magasztossága a dicsőség melancholiájával oly sajátosan olvad össze. «*A honlalan*», szomorú rajza a hazátlannak, ki egy nép halálát hordozza keblében ostorul. «*A túlvilági kép*»-ben szinte érezni lehet a lázas álmot s az édes ébredést. «*Az árvízi hajós*» Wesselényi Miklós báró dicsőítése, képe a mentő férfinak, kit a Jótétemény géniusza magasztos tettéért megáld. «*A szent ember*» finom kivitelű erkölcs- és lélektani tanulmány; tárgyát költőnk Mikes Kelemen leveleiből merítette s végre last not least «*A szegény asszony könyve*», mely az özvegyi s anyai elhagyottság és nélkülözö adakozás megható képe.

Ha nem irt volna Vörösmarty semmi mást, mint a «Szegény asszony könyvé»-t, így ír Gyulai, ez az egy költemény fenntartaná nevét költészetünk történetében; mert a valóság és eszmény, a kedély és képzelem szerenésés vegyületének oly gyümölcse, mely más irodalmakban is a ritkább jelenségek közé tartozik.

Ha már most az eddig tárgyalt költeményeket vizsgáljuk, látni fogjuk, hogy Vörösmarty nem vitte ugyan előbbre, de nemzetiessé tette a balladát. Hogyan sikerült neki e nagy feladat? Nem idegen eszközökkel, hanem a magyar nép ajkán élő nyelvet vette alapul s ezt finom nyelvérzékelével megnemesítve, eddig nem hallott zengzetességgel alkalmazta a költészetre. A költői nyelvet csak a köznapinak virágává fejlesztette s nem oltott belé idegen ágot, írja Lengyel az Aurórkör költészetéről szóló tanulmányában. Az ő költői nyelvének erőt és fényt is adott geniusza el nem homályosuló zománczul.

De Vörösmarty nemcsak nyelvére ügyelt, hanem még arra is, hogy minden egyes műve egy erkölcsi elv vagy magasztos alapeszme példázására szolgáljon. «Buvár Kund» lelkesít, «Salamon» tanít, «Az árvizi hajós» pedig emberbarátságra int.

«Mert ha volt valaha író, ki magas feladását, ki a roppant felelet terhét, melyet az, ki szavait egy egész nemzethez intézi, magára vállal, tisztán fogta fel; szól Eötvös Vörösmartyról mondott emlékbeszédében, ha volt, a ki belátta, hogy a költészet, mely nem anyagi érzelmeinkhez, hanem a lélekhez fordul, feladását csak azáltal tölti be, hogy nemcsak az anyagi, de az erkölcsi szépnél képeit tünteti fel; ha volt író, kinek műveinél eszünkbe jut, hogy a költészet nem egyéb, mint a szépnél eredete egy nemes kebelben: akkor... Vörösmarty ez». *Bamberger István.*

Egy magyar «Robinson». *

A mi irodalmunk nem maradhatott el más nemzeteknek szellemi mozgalmaitól. Nemcsak idegen alkotásoknak fordításában őriztük meg a Robinson-féle regényeknek nemzeti kincsét: — van nekünk is eredeti, magyar Robinsonadunk, mely a jelen század első tizedében látott napvilágot. Az általános emberi a nemzeti individualitás különösségeivel párosul benne. És ez

* Mutatvány Turzó Ferenc, nyitrai főgymn. tanár úr «Robinson és a mi Robinson-irodalmunk» cz. jeles munkájából, melyet ezennel olvasóinknak különös figyelmébe ajánlunk.

az, a mi ezen kevésbé méltott terméknek sajátos értékét kölesönöz. Az angol szigetlakó az egész emberiséget, vagy, a mint mondják, az ősembert képviseli küzdelmeivel, de a története nyomán fellépő Robinsonadok is osztoznak ezen tulajdonságaiban: — a magyar *Újváriak* és *Miskeinek* esetéből legtöbbit mi tanulhatunk, mert számunkra gondolták ki, nekünk írták nemzeti vonásokkal, szorosan a nemzetre kiható tanulsággal és rajongó nemzeti lelkesedéssel. Írója maga mondja, hogy olyan nevezet adott munkájának, a mely nevezeten íratott könyv már több nyelveken találtatik, de ennek tárgya és foglalatja amazokétól egészen különbözik. «Én itt — úgy mond — két magyar vitézt indítok útnak és őket a nagy világnak legmesszebb levő részeiben elhordozom, mely alkalmatossággal különb-külömb-féle dolgoknak esméretére vezetem olvasóimat. Ezen munka által gyönyörködtetni is akarom az olvasót, oktatni is».

Ez az író egy szegény, hanyatott életű papi ember, egyike azon pap íróknak, kik mint a nemzeti ébredés apostolai, halhatatlanságra tettek szert fáradozásaikkal: egy szegény szerzetes, a ki szűk anyagi viszonyai ellenére buzgón megteszi mindazt, a mit nemzete érdekében jónak lát, a ki mélyen sajnálja, hogy nincsen kedvezőbb helyzetben, de csak azért, mert hazájának még többet óhajt használni, a ki szentül meg van győződve, hogy tábori papi foglalatosságaiból hátra levő, üres órácskát hasznosabban nem töltheti, hiszen kedves nyelvünknek terjesztésére és esinogatására fordítja azokat. Ez a lelkes munkás: *Székér Alajos Joákim*, a ki mint történetíró és mint elbeszélő egyképen nevezetes jelensége irodalmunk történetének. Rév-Komáromban született 1752. év július 5-én. Tizenhét éves korában belépett a Ferenczrendiek szerzetébe és mint ilyen, tanulmányait Nagy-Szombathelyen és Pesten végezte. A hittudományban oly előhaladást tanusított, hogy a baccalaureatus korszoruját is elnyerte. Előbb, mint hitszónok működött, majd tanári minőségben alkalmazták elüljárói. Mennyiségtant, philosophiát, majd meg a hittudományt tanította: mint tanár, legtovább Szombathelyen tartózkodott. 1791-ben adta ki első nagyobb, két kötetes történeti munkáját, a mely egyrészt országosan ismertté tette nevét, másrészt magánéletének esendjét jó időre felülta.

Történetírásunk terén is ebben az időszakban folyik a kibontakozásnak, kifejlésnek korszakok talakító munkája. A külföldi és hazai események, irodalmi- és közállapotok mind oda hatnak, hogy a nemzet tudományos kiesizolódásával, kivált történeti tradiczióinak, multja tanúságainak összefoglalásával ébressztgesse szunnyadozó érdekeit. A nemzeti multköltészetben és tudományban egyképen a legalkalmasabbnak ígérkezett e célra; de nem lettek volna ezen törekvések a szó szoros értelmében nemzeti, ha nem a nemzeti nyelven szólalnak meg. Történetírásunk ezen új iránya

épen ezen pontban különbözik az előző korszak roppant terjedelmű, de nyelvben idegen történelmetől. Ezen támadó iránynak első feckéje Székér: «Magyarok eredete» című, két kötetes könyvével, melyben a régi és mostani magyaroknak nevezetesebb eseményeit örökíti meg.

Munkáját nem tudós emberek kedvéért írta, a kik előtt ezen tudomány szinte oly ismeretes, mint «a maguk tulajdon ábrázatja», azok számára sem, a kik nagyobb szabású munkákat is szerezhetnek maguknak és idejük is van azoknak attanulmányozására, hanem azok kedvéért boosította közre, a kiknek sem pénzük, sem idejük

nem más «fölségesebb» tárgyról is oly elmésen képesek értekezni, hogy az ember alig győzi őket esodálni. Oka ennek az, hogy, ha személyesen nem is tapasztalták mindazt, ismeretterjesztő, hasznosan mulattató könyvekkel táplálkoznak.

Művét a hun-avar őstörténelmen kezdi és az 1791-ki országgyűlés munkálatainak rövid összefoglalásával fejezi be. Forrásait a régi krónikások és az újabb, latin történetírók egyképen képezik. Kiváló tekintettel van a magyar egyháztörténelemre, melynek külön paragraphusokat szentel, habár nem is egyenes célja az, hogy ezen eseményekről emlékezzék. Ekkor még egy

MAGYAR HUSZÁROK AZ ELLENSÉG EGÉSZSÉGÉRE ISZNAK (XVII. SZÁZAD).

nincsen a terjedelmes, latin, történeti könyvekre, kiváltképen pedig azokért, a kik adeák nyelvnek birtokában nincsenek. De a női nemet sem hagyja ki számításából. «Ez volt, megvallom igazán, második okom, hogy ezen munkának rajzolását magamra vettem.» Az «asszonyi rend»-et nemcsak ezen történeti könyvében, hanem a minket közelebről érdeklő Robinsonban is kiváló figyelemre méltatja. Jobb, hogyha erkölcs pazarló könyvek helyét ilyen elme tápláló és okosságot élesítő dolgok olvasásában tölti unalmas óráit. Szomorúan panaszolja, hogy külföldön jártában mindenfelé tapasztalta, mennyire haladtak előre még a nők is az ismeretek terén; nem csupán napos, gazdasági ügyeiről tudnak beszélni, ha-

külön, magyar egyháztörténelemnek eszméje forgott elméjében. Oknyomozói tisztét kivált a jegyzetekben gyakorolja, melyekben nemcsak történetíró, hanem philologus, bölcselet és természettudós egy személyben. A kínai, tatár, török nyelveknek a magyarral való rokonságát sorba veszi, bonczolgatja a Lehel-monda valószínűségét, etimologizálja a Vasárnap nevét (vasárnap = vasat szoktak az nap adni-venni), de a legapróbb megjegyzése sem esik a nélkül, hogy tüzes magyarságát soraiba ne lehelje. Valóságosan szereti történeti tanulmányát, a melyről azt idézi: «Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli, si patrie vultus, si nobis vivere cari.»

(Folytatása következik.)

A HUSZÁRKIÁLLÍTÁS.

Néhány hét múlva, husvétkor nyílik meg a párisi világiállítás, a melyen Magyarország is méltóképen lesz képviselve. A történelmi osztálynak a díszterme olyan képet nyújt, a mely kétség nélkül óriási erővel fog hatni. Ez a hatalmas terem egészen a *huszárság* multjának van szentelve. Roppant érdekes, vonzalmos, tanulságos és főleg ránk, magyarokra jellemző része ez a kiállítási ak. A huszárság töröl szakadt, eredeti magyar intézmény, annak vallja azt az egész világ; maga a «huszár» szó ama ritka magyar szavak egyike, melyek átmentek az összes európai nyelvekre. Joggal vagyunk büszkék huszárjainkra, mert a nemzet legfényesebb hadi tettei hozzájuk fűződnek. Voltaképp «huszárok» voltak portyázó pogány őseink, a kik elkalandoztak egészen a Pyrenaeusokig. «huji, huji» kiáltásaikkal rettegésbe ejtve az elleneséget. Huszárok tették a kurucz hadak magvát, ezekektől a nyereghez-nőtt legényekkel rohant be Bezerédy Ausztriába és fogta el majdnem a császárt. Huszárjaival serezte meg Hadik András a hét éves háborúban Berlint, ugyancsak verte meg Nádasdy Kollinnál Nagy Frigyes edzett hadait. Huszárjainkat mondotta Napoleon a világ legvitézebb katonáinak. Vége-hossza nincs az ő dicsőségüknek. A külföld uralkodói a magyar huszárság mintájára alkották meg és fejlesztették ki a maguk huszárságát.

A gyönyörű párisi díszterem tehát a huszárság történetét szolgálja. A legkülönbözőbb tárgyak, egykorú emlékek, fegyverek, hadi felszerelések, művészi és népi tárgyak, régi metszetek és művészi képek magyarázzák a tárgyat. Egynehányat mi is bemutattunk olvasóinknak. A történelmi fejlődés rendjében a kurucz harcokat eleveníti meg két tábori jelenet rajza: az egyikben a vitézek épen leszerelnek, a másikon tréfás hetykeséggel poharat köszöntenek a völgyben lent tanyázó ellenségre. Fegyverzetük, a könnyű szablya és buzógány s a magyaros ruha élénk fogalmat ad ama kornak hadi viseletéről. Adjuk továbbá a huszárság öltözetének és fegyverzetének hat változatát 1700-tól 1840-ig. A sorozatot kiegészíti *vitézvári Simonyi József* huszárezredes arcképe, a kit méltán neveznek «a legvitézebb huszár»-nak. Mesébe illő hőstetteket vitt véghez a törökök és Napoleon ellen viselt harcokban. 1796 május 2-ikán a francziák Salonál, a Garda tó mellett bekerítették Quosdanovics osztrák altábornagyot és elvették 30 ágyuját. Simonyi, a ki akkoriban még csak őrmester volt, egy szakasz huszárral a francziákra ront és visszaveszi az elfoglalt ágyukat meg a tábori készletet. 1809-ben mint őrnagy vett részt a wagrami ütközetben. Legnagyobb hőstetteinek egyike a Thaya hidjának védelme. Rendelete úgy szólt, hogy a hidat védje, a mig csak lehet és Simonyi 30.000 francziával szemben hat ágyuval, egy zászlóval gyalogsággal, egy század utászszal és egy század huszárral órák hosszat védelmezte a rábizott hidat. Végére felgyújtotta és az égő hidon át vonult csak vissza, még ott is verekedve, úgy, hogy mire átérték, a hid leégett, az ellenség a túlsó parton rekedt és a visszavonulás biztosított. A lipseai csatában mellbe lötték, de a zsebében levő tárcza felfogta a golyót. 1814 február 17-ikén a megáradt Rhonecon éjszaka átúsztatott ezredével és szétűzte a francziákat. Es ezt a meszerű hőst 1832-ben elfogták, czímétől, rangjától, érdemrendjeitől megfosztották és az aradi vár tömlőcébe vetették, hol bánatában meghalt. Miért? ma sincs kiderítve. Jókai gyönyörű elbeszélésben írta meg a «legvitézebb huszár» viselt dolgait.

A középiskolák élete az 1898/99. tanévben.

Tizenhatodik közlemény.

A *lugosi állami főgimnáziumba* összesen 305 tanuló vétetett föl: 97 magyar, 98 német, 94 román. Látnivaló, micsoda gondviseléses hivatása van a főgimnáziumnak e nemzetiségileg exponált vidéken, hol a magyarságnak sokat kell hódítani, illetve vissza-hódítani. (Akárhány ifjú találkozik, a kinek neve bizonyítja, hogy családjaik úgy románosodtak el. Mert a *Biron, Magheriu, Lugosan, Mihaiescu, Simoneszku* nevek eredetileg *Biró, Magyar, Lugosi, Mihályi, Simonyi*nek hangzottak.) A legelső két osztályban elég baj is volt a román gyerekekkel gyarló magyar nyelvismeretük miatt, merthogy az elemiből kevés tudást hoztak, amde — ez már örvendetes — később annál jobban helyrehozták a hibát. Míg ugyanis az I. és II-ban tizenötöt kaptak elégtelent a magyar nyelvből, a többi hat osztályban jóformán alig bukott valaki. A román nyelvet rendkívüli tárgyként tanították heti két órában, azonkívül *angolt* is adtak elő. Önképzőkör nem volt, ellenben több, jó ízléssel összeállított irodalmi matinéet tartottak, melyek egyikén előadták Váradi A.-nak «Elmúlhatatlan» cz. drámai képét. Fényesen sikerült a díszturné, mely iránt a közönség olyannyira érdeklődött, hogy a jutalmazandó ifjaknak nagylelkűen összeadta az ajándékokat: arany-, ezüstérmeket, aranygyűrűt, óraláncot, melltűt, ezüstsobrot stb., még a két trombitásnak is jutott — egy-egy üveg pezsgő! A 20 érettségire boesított ifjú közül kettő jelesen érettt, 5 visszautasított. Tételleik voltak a magyarból: *a)* Párhuzam az eposz és a regény között. *b)* Magyarország függetlenségének megvédése az Árpádok korában. *c)* Mire tanít a szinképelemzés? Ezen intézet ama ritka gimnáziumok közé tartozott, hol a «pótlók» majd kétszerannyian voltak, mint a görögöt tanulók. (64: 33.) A mi érthető is, mert előállhatott azon eset, hogy egy fiúnak *hat* nyelvvvel kellett volna birkóznia. Ez pedig sok a jóból!

Az értesítő értekezésében dr. Szántó Zsigmond Lénau viszonyát a magyarsághoz derítgeti.

A *nagykárolyi rom. kath. főgimnáziumban* igazgató Ham József, melyet a kegyes tanítórend vezet, a tanulók összes száma 378 volt. A román nyelvet rendkívüli tárgyképpen tanították, ambátor román nemzetiségűnek csak 19 ifjú vallotta magát. A «Kölcese-önképzőkör» élénk tevékenységet fejtett ki: ez évben megvetették egy köri könyvtár alapját is. A város értelmisége a nőttön növvő munkásság láttán pályajutalmul aranyakkal és egyéb ajándékokkal halmozta el a vezető tanár urat. Ez kell: a társadalom érdeklődése, mert úgy hat ez a diákság önképzésére, mint rétre a harmat! A tornaversenyen olyan rekordokat értek el a fiatal nagykárolyi athléták, a melyekkel még országos versenyeken sem igen találkoztunk; így három VII. osztályos a rúdugrásban 3'15 métert ugrott. Görög nyelvet 74-en, pótló tantárgyakat 68-an tanultak.

Az értesítő Hollósy Béla tanárnak «Faludy Ferenc élete és költészete» cz. fejtegetésével kezdődik.

A *nagygyenyői ev. ref. Bethlen-kollégium* ez évben is bizton haladt évszázadoktól nagynevűvé tett útján. 367 növendéke volt, a kiknek több mint fele bent lakott. Gazdag ösztöndíjak, összegyűltben mintegy 4000 forintot kitevőleg, gyámoltították a tanulókat. Élethen volt a magántanítás; a VII. és VIII. osztályosok a kis diákokat instruálták; 15 ifjút legátusnak

küldötték ki. Dús szertárak segítették az oktatás művét: a régiségtár felügyelő tanára Enyed határában egy őskori sírt ásított fel, mely alkalommal sok őskori tárgy bukkant világra. Tettek egy nagyobb tanulmányutat az erdélyi bányavárosokba, még pedig kocsin, mi a tapasztalatokat természetesen közvetlenebbé és izmosabbá fokozta. Utközben lerótták kegyeletüket a Naphegy tövében 1849-ben elesett bécsi diákok emlékoszlopánál és Preszákán, a 700 védtelenül legyilkolt zalatnai magyar sirhalmánál. Az értesítő azt az érdekes megfigyelést közli a tanulmányi kirándulásokról, hogy azok «még hazafias missziót is teljesítenek, mert egy nemzetiségi szempontból exponált helyen megjelenő magyar tanuló-sereg az ott levő, esetleg esüggendő magyarságba újabb önéreztetést és bátorságot önt». Az év folytán a kolozsvári unitárius főgimnázium diákjai meg a gyulafehérváriak látogatást tettek a Bethlen-kollégiumban. Az önképzőkör a várokozásokat teljesen kielégítően működött és a kollégium egyik legnagyobb büszkeségéről, ki itt 11 esztendőig tanult, felvette a «*Kemény Zsigmond-kör*» nevet. Kemény Simon báró 8 aranyat tűzött ki Bethlen Gáborról szóló történelmi tanulmányra, emlékbeszédre és ünnepi ódára. Az intézeti pályatételek sorában ilyen színté akadémiás magyarságukat is lelünk: «Xenophon és Herodotos Babylon bevételéről szóló leírásának összehasonlítása: a história melyik leírást tartja megbízhatóbbnak? «A zeneművészet fizikai alapja.» Kezdő hegedűsök számára ingyenes tanfolyamot nyitottak. 25 érettségiző közül egy jelesen érettt, 6 javítóra köteleztetett. Tételleik voltak a magyarból: *a)* Jó tettek, szép tettek és nagy tettek közt minő megkülönböztetést tehetünk? *b)* Arany J. «Buda halála»-nak méltatása. *c)* Mik voltak nemzetünkre nézve üdvös következményei a kereszténység felvételének, s mik a reformáció elterjedésének? — A felsőbb osztályokban feltűnő sok idősebb, 19—22 éves fiatalember volt.

A *nagyberekereki községi főgimnáziumban* (igazgató Balázs József), melyet a kegyes tanítórend vezetett, 268 tanulóval (köztük 2 magántanuló leány) indult meg az oktatás. Ebből 45 a szerb-román-bolgár nemzetiséghez tartozott, miért is a szerb nyelvet mint rendkívüli tárgyat adták elő. Ez évben teljesebbé ment az intézetnek régi sovargása: 11.000 frt költséggel hatalmas, villámosan világított tornaterem épült. Nagyban is gyakorolták ezután az atletika minden ágát: gerelyvetést, diskos-dobást is. A diákszegélyző-egyesület tőle telhetőleg megfelelt hivatásának, kézpénztőkéje majdnem 7000 frtra emelkedett. Szorgalmaskodott a «gyakorló-iskola»: 80 beadott munka közül csak kevés nem állotta meg a kritikát. A huszonnégy maturandus között 4 jelesen érettt, míg egyet szeptemberre vetettek vissza. Magyar feladataik ezek voltak: *a)* Az irodalmunk újjászületése korában keletkezett iskolák összehasonlító jellemzése. *b)* A régi Róma leírása. *c)* Miben egyeznek és különböznek a memória és a fantázia? Görögöt 68-an tanultak 37 pótlóval szemben.

A *naszódi alapítványi főgimnázium* (igazgató Ghetie János) tisztára oláh ajkú, 251 tanuló közül 2 magyar és 1 német akadt. Az intézethez fényes alapítványok fűződnek, így 5000 forint szolgál egy Naszódon, beteg diákok számára felállítandó kórház tőkésül és 4700 forint alapja van az önképzőkörnek meg a könyvtárnak. A «Vasile Nascu» segély-egylet az egyetemen is kiterjeszti istápoló kezét az itt végzett tanulókra. Az ifjúsági önképzőkör csak csekély működést fejtett ki, az év folytán mindössze 10 ere-

deti dolgozatot adtak be. A magyarságnak nem sok nyomát látjuk, kötelezett magánolvasmányok csak a VII. osztály tananyagánál vannak megjelölve: az Ember tragédiája, Toldi meg Szilágyi néhány színműve. Az írásbeli érettségén sem készítettek önálló magyar compositiót, csak fordítást románból magyarra: «Egy nép megmentése uralkodója bölesége által».

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Márczius 15-ike a középiskolákban.

A *budapesti I. ker. főgimnázium* márczius 15-ikét lelkesen megünnepelte. A díszgyűlésen az ünnepi beszédet Czukor József VIII. o. t. mondotta, méltatva a nap jelentőségét, s egyúttal megemlékezett Kossuthról is, halálának márczius 20-ikán bekövetkezendő évfordulója alkalmából.

A *dévai főreáliskolában* Engel Dávid VII. és Kerekes Tivadar VIII. o. t. méltatták ügyes felolvasásokban a nagy napot, míg Szöllösy János és Tribusz Gábor hazafias költeményeket szavaltak.

A *kassai prem. főgimnázium* ünnepélyén előadták Holló Zoltán VIII. o. tanulóknak «Az új század hajnalán» cz. drámai költeményét: a fiatal szerző különböző allegorikus alakok mellett megjelenteti Haynaut, Metternichet, Kossuth Lajost és Erzsébet királynét is. Részletet játszottak Kosza Andor «A szabadság ünnepére» című költeményéből. Az ünnepi beszédet Kriszten Béla VIII. o. tan. mondotta el. Szegő Zoltán VIII. o. t. szavalt a «Rákóczy Rodostóban» melodramát. Izléssel választott zenedarabok élénkítették a tárgysorozatot.

A *körmöczbányai állami főreáliskolában* Tokaji Nagy Kálmán és Tóttóssy B. fejtették ki márczius 15-ikének jelentőségét. Este az «Arany szarvaszálló»-ban gyűlt össze a lelkes fiatalok, a város ünnepére, hol is Bodnár Zsigmond tanár volt a szónok.

A *lugosi főgimnáziumban* Feszler Géza VIII. o. t. beszélt. Az ünnepélyt több szép szavalt és zeneszám tette hatásossá.

A *lévai főgimnáziumban* az ünnepi beszédet Benes István VIII. o. t. mondotta. Török Emil VIII. o. t. a márcziusi eseményeket ismertette. Elszavalták azonkívül Csorba Rezső VII. o. t. alkalmi ódáját.

A *makói főgimnázium* önképzőkörre Petőfi Sándor emlékének szentelte az ünnepet. A nagy költőről Szőke Gyula VIII. o. t. tartott emlékbeszédet, Horovitz Loránt VIII. o. t. pedig hazafias lyráját méltatta.

A *marosvásárhelyi ev. ref. kollégium* ifjúságának szónoka Csongvay Géza VIII. o. tan. volt. Kelemen László VIII. o. t. érdekes felolvasást tartott «Kossuth Lajos és a szabadság»-ról.

A *miskolci ev. ref. főgimnázium* ifjúsága a ref. újtemplomban istentiszteletet hallgatott, innen a gimnázium tornaacsarnokába vonult, a hol már nagyszámú előkelő közönség volt jelen. Az ünnepet a főgimnázium vegyeshangú énekkara nyitotta meg Oláh Károly «Nemzeti zászló» cz. darabjával, ezután Molnár József tartott emelkedett hangon ünnepi beszédet. Innen az ifjúság párosával a Kossuthszoborhoz indult, a hol a «Hymnus» eléneklése után Kovács Gábor VIII. o. t. rövid beszéd kíséretében letette az ifjúság koszorúját.

A *nagykanizsai főgimnázium* ünnepélyének java-részét a «Petőfi élete költeményeiben» cyclus alkotta, Eczetes József VIII. o. tan. tartotta a magyarázó elő-

adást, közbe pedig a nagy költőnek következő versei szavalták: «Szülőföldemen», «Nézek, nézek...», «Két vándor», «Egy telem Debreczenben», «A jó öreg kocsma», «Anyám tyúkjá», «Szüleim halálára», «Szeptember végén», «Nemzeti dal». Dr. Pachinger Alajos igazgató Kossuth emlékéért méltatta.

A *nagyváradi főgimnázium* ünnepét Prág Ferencz ifjúsági elnök nyitotta meg. Pataky Arnold VIII. o. t. beszédet mondott, Bodó László VII. o. tan. az «Egy gondolat bánt engemet» melodramát adta elő, elszavalták azonkívül Münch Szilárd VIII. o. tan. «Megemlékezés» cz. ódáját.

A *nagykiskunlakai gimnáziumban* Szabó Kázmér tanár volt a szónok. A programot sok alkalmi szavalt és víg megkesergő népdal előadása tette elevenné.

A *nyiregylázai főgimnázium* is lelkes ünnepet ült. A polgárság által Kossuth Lajos nevére tett alapítvány kamatait (100 korona) «A nemzeti ellenállás hősei a török hódoltság alatt» cz. munkájával Bartos Sándor VIII. o. t. nyerte meg, Milotay István pedig 50 korona külön jutalomban részesült, mivel kettejük munkája csaknem egyenlő értékű volt. A «Bessenyei-kör» alkalmi ódára és beszédre tüzött ki 20—20 koronányi pályadíjat. Az óda-pályázatot Bartos Sándor a beszédet Milotay István nyerte el. Műveiket elmondták, illetve elszavalták.

A *soproni főreáliskolában* Petrik Aladár VIII. o. t. beszélt hatásosan. Az ének- és zenekar derekasan hozzájárult az ünnepély sikeréhez.

A *szabadkai községi főgimnáziumban* Ernst József VIII. o. t. tartott beszédet. Reitzer Béla VIII. o. tan. 1848 márczius 15-ikének történetéről olvasott fel.

A *szatmári kir. kath. főgimnáziumban* Röck Aladár VII. o. tan. «Petőfi, mint a szabadságharcz dalnok» cz. értekezését olvasta fel, Fekete Antal VIII. oszt. tanulóól ódát szavaltak. Az ünnepi beszédet Deutsch Győző VIII. oszt. tan. adta elő. Súpka Géza hegedűn, Hronyc Gyula zongorán és Böhm Vilmos cimbalmon játszották a «Márcziusi dalok»-at.

A *szekesfehérvári kereskedelmi akadémián* ünnepén a női szaktanfolyam növendékei is résztvettek. Schleicher Mariska k. a. Székely Imre VI-ik magyar ábrándját játszotta zongorán, Kővári Erzsike k. a. «A magyar nyelv»-et szavaltta Ábrányi Emiltől. (Az összes szavaltatok különben Ábrányi E. költeményeiből kerültek ki.) Szép pont volt «A vándor madár» melodráma (szavaltta Rédei Zoltán III. o. t.) és «Boka kesergő»-jének (hegedűn játszotta Berényi István) előadása.

A *trencsényi kir. kath. főgimnáziumban* Rédeky István VIII. o. tan. beszélt, ugyanőtől alkalmi ódát szavaltak, volt azonfelül két tartalmas felolvasás: «Petőfi, mint a szabadságharcz költője» Körner F.-től, «Szabadság, egyenlőség, testvériség» Dányi Imrétől.

A *temesvári kegyesrendi főgimnáziumban* Török János VIII. o. t. beszélt, Roth Dezső VIII. oszt. tan. «1848 márczius 15.» czímen felolvasott, végül az igazgató emelkedett szavakkal rekesztette be az ünnepséget.

A *zalaegerszegi főgimnáziumban* Blaske Lajos és Glasgall Vilmos tanulók beszédeikben emelték ki az évforduló fontosságát.

A *zombori főgimnáziumban* Strasser Henrik VIII. o. t. méltatta márczius Idusát. Türr Aladár VIII. o. t. zenekiséret mellett Kossuth-nótákat énekelt.

Több tudósítást a jövő számban hozunk. Kossuth Lajos halálának évfordulóját, márczius 20-ikát mélyen szívébe véste a legnagyobb magyar hazafi emlékéért imádatlalt őriző *budapesti*

kereskedelmi akadémián és az *Aranyosi-iskola* tanulói koszorút tettek le Kossuth sírjára. — Az *V. ker. állami főgimnáziumban* gyászünnepélyt tartottak, melyen Dus Gyula VII. o. tan. lelkes beszédben méltatta Kossuth érdemeit, Dóczy Armin VIII. oszt. tan. pedig Ábrányi E.-nek «Kossuth sírján» cz. költeményét szavaltta. — A *selmeczbányai ág. ev. lyceum* önképzőkörének márczius 23-iki ülésén Tóttósy Ede és Margitay Ernő VIII. o. t. felolvasásokban emlékeztek Kossuth apánkról. — A *nagykanizsai főgimnázium* önképzőkörének díszgyűlését az elnök nyitotta meg Kossuth arezképének leleplezésével. Azután Ábrányi «Kossuth sírja» czímmű költeményét szavaltta Szabó Lajos V. o. t. Utána Bergstein Zsigmond VIII. oszt. tan. tartott ünnepi beszédet, melyet Szabolcska Mihály «Kossuth halálára» cz. költeménye követett, szavaltta Fialovits Béla V. o. t. Az ünnepélyt dr. Pachinger Alajos igazgató fejezte be Kossuth emlékének dícsőítésével. — A *nagykanizsai felső kereskedelmi iskola* önképzőköre díszüléssel hódolt Kossuth Lajos emlékének. Weiller Vilmos ifjúsági elnök megnyitó beszédében kérte a tagokat, hogy ép úgy, a hogy minden évben megünnepeljék márczius 15-ikét, ne feledkezzenek meg márczius 20-ikáról sem. Majd Maschankzer Gusztáv f. o. t. tartott beszédet Kossuth működéséről, Fígler Géza k. o. t. pedig ez alkalomra írt «Kossuth Lajos emlékezete» czímmű költeményét szavaltta.

Gyorsíróverseny. Az *országos magyar gyorsíró-egyesület* múlt vasárnap délután íróversenyt tartott a képviselőház üléstermében. Összesen 120 pályamunkát adtak be. A részvevő középiskolai tanulók szép sikert értek el, a mennyiben a második díjat (180 szótág; 2 arany) Szigethy Ernő szegedi és Bisicz Pál budapesti (kegyesrendi) főgimnáziumi tanulók nyerték meg; a harmadik díjat (150 szótág; 1 arany) Liehtig Arthur eperjesi és Messik Géza budapesti (zerge-utezai főreáliskolai) tanuló. *Vidéki díj* czímen 1—1 aranyat nyert: Kállai Emil (Szeged), Kemény Ignác (Pozsony), Molnár Elek (Pápa). A könyvjutalmak sorában első helyen az ungvári főgimnázium áll három növendékével.

«Jó szerencse-kör». A *selmeczbányai* bányász és kohász altiszteket képező magyar királyi bányász-iskola ifjúsága Lítshauer Lajos m. kir. főmérnök felügyelete alatt ezen régi bányászjelleg czímen dalokkal kapcsolatos önképzőkört létesített, melynek czélja a magyar irodalomnak tanulmányozása, szavaltás és dolgozatkészítés által a magyar nyelvben való jártasság fejlesztése. Jelenleg e kérdést tüzték ki jutalom pályázatra: Leírandó valamely bánya vagy kohótelep fejlődésének története technikai szempontból. Jutalom «Az aradi vértanúk albuma» cz. díszmű.

Ki akar kiskatoná lenni? A *budapesti cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola* a jövő 1900—01 iskolai évre az I. évfolyamba 100 növendéket vesz föl. Az iskola felsőbb (II. és III.) évfolyamaiba csakis akkor vétetnek föl növendékek, ha üresedés van. A feltétel főbb követelményei: Az I., II. és III. évfolyamba való belépéshez az elért 14, 15, 16 és túl nem haladott 17, 18 és 19 év. Az iskolai bizonyítványnak igazolnia kell, hogy a pályázók a reáliskolának, gimnáziumnak vagy polgári iskolának negyedik, ötödik, illetőleg hatodik osztályát legalább is «elégseges» eredménnyel elvégezte. A latin vagy görög nyelvből kapott elégtelen osztályzatot azonban elnézik. Az I. évfolyamba való felvétellez a következő tárgyakból kell vizsgát letenni: német nyelv, ábrázoló mértan, algebra, mértan, földrajz, történelem, természetrajz.

természetan, vegytan és pedig a középiskolák tanrendjének megfelelőleg. A ki az I. évfolyamnál magasabb osztályba akar menni, annak az előírt előképzettségen kívül az alsóbb évfolyamokban tanított katonai tudományokból is meg kell állania a felvételi vizsgát. A tandíj két előleges részletben (szeptember 21-én és márczius 1-én) fizetendő 300 korona; a tényleges vagy nyugdíjazott katonatisztek és katonai hivatalnokok gyermekei csak 24 koronát fizetnek, míg a tartalékos tisztek és polgári államhivatalnokok gyermekei 160 koronát egy évre. A folyamodványt el kell látni a következő okiratokkal: keresztlevel (születési bizonyítvány), illetőségi bizonyítvány, a testi alkalmasságról szóló katonatorvosi vélemény, az 1898—99. tanévre szóló végbizonyítvány és az 1899—900. tanévről szóló összes bizonyítványok, erkölcsi bizonyítvány. (Ezen utolsó csak abban az esetben, ha a hadapródiskolába való belépés nem közvetlenül a nyilvános iskolából való kilépés után történik.) Az így felszerelt folyamodványt legkésőbb *augusztus hó 15-ikéig* kell a hadapródiskola parancsnokságánál benyújtani.

Az összes felvételi feltételeket tartalmazó füzet az iskola parancsnokságánál és Seidl L. W. udvari könyvkereskedőnél (Bécs, Graben 13. sz.) 40 fillér beküldése ellenében kapható.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

A *Nyelvőr* márcziusi füzetét *Munkácsi Bernátnak* a «Kaukázusi határszél a finn-magyar nyelvekben» cz. jeles értekezésének első közleménye nyitja meg, utána *Schuchardt Hugó* a halászlát műszók közlését folytatja, majd pedig *Joannovics György* Csapodi Istvánnal polemizál az összetételek leírására vonatkozólag. Megegyezik vele abban, hogy a mostani használat sok szót kapcsol össze, de azért szerinte nem kell annyira úzni az összetételek külön írását, mint a hogy Csapodi indítványozza. Az *Irodalom* rovatban *Baros Gyula* Sardou «Tosca»-jának fordítását, a melyet Makó Lajos végzett, bírálja, rámutatva a benne előforduló temérdek magyartalanságra. Ezután *Bárdos Remig* a nyelvújítási adatokat, *Nagyszigethy Kálmán* (Faludi «oesó nyulai»), *Szily Kálmán* (virág), *Zolnai Gyula* (A Königsbergi Török és a Nyelvtörténeti Szótárban), *Szabó Ignác* (himpellér) a Nyelvtörténeti Szótárt szaporítják újabb adalékokkal. A *Nyelvművelés* alatt *Melich János* az orosz helyesírás cz-jéről írt, a *Helvécigazítás* rovatban több szónak eredetét fejtegetik Tolnai Vilmos, Kardos Albert, Zolnai Gyula és mások; legérdekesebb Kardosé, a mely azt bizonyítja, hogy a *boglya* és a *boglyas* egy tőből származó szavak. A tartalmas füzetet kérdések, feleletek és néprajzanyagok zárják be. — Ismételtten ajánljuk a magyar ifjúság figyelmébe a *Nyelvört*, mert olvasása megbecsülhetetlen hatással van stílusunkra, beszédünkre egyaránt. A szerkesztőség meg is könnyíti a hozzáférhetést, a mennyiben a tanuló ifjúság 3 korona kedvezményes áron rendelheti meg a hasznos folyóiratot.

Két akadémiai pályázat eredményét hirdették ki a minap. A *Teleki-díjért* nem kevesebb, mint negyven dráma versenyzett és a «*Római rabszolgák*» czímmű drámai költeménynek ítelték meg, a melyet irodalmunk határozott nyereségének mondanak. Szerzője *Palágyi Lajos*. A drámai költemény Nero korában játszik, tárgya egy rabszolgá-lizadás és a szerző benne az antik *kat* is alkalmazza. A költeményt

kívánó *Farkas-Raskó díjat* a «Falusi levél» czímmű szatíra nyerte meg, a mely elmésen ostorozza a mostanság felburjanzott szezecssziós irányt, az idegenen kapkodó korcsizlést és affektációt. Szerzője *Lampérth Géza*, a tehetséges fiatal poéta.

Okori lexicon. A múlt heteknek nagyjelentőségű tudományos eseménye ennek az új enciklopédikus vállalatnak a megindulása. E vállalat nemcsak a tudományos világot, hanem a középiskolai ifjúság felső osztályainak ifjúságát is hatalmasan érinti és érdekli. Ifjaink klasszikai tanulmányaikhoz megbecsülhetetlen segédeszközt és támaszt nyernek az okori lexiconban. Nem kell sok szót ejtenünk a klasszikai tanulmányok fontosságáról. Középiskolai oktatásunknak megrendíthetetlen alapjai, a magasabb műveltségnek nem nélkülözhető kellékei ezek. A latin nyelv gimnáziumaink főfő tárgya, mely egyre jobban hódít reáliskoláinkban és a görög nyelvnek még mindig sokkal több tanulója akad, mint az ezt helyettesítő studiumoknak. Századok kutatása óriási mértékben kiszélesítette a klasszikus tudományok területét. A régi görög és római világba bámulatosan tágkörű perspektívánk nyílik. Diákjainktól ezen a téren nem keveset kíván az iskola. A nyelv tudásáról nem is szólva, az auctorok bő *tárgyi* ismereteket követelnek. Be kell hatolni az ókor szellemi életébe: történetébe, irodalmába, művészetébe, állami, jogi, hadi, vallási és magánéleti intézményeinek tárházába. Mindezeket az ismereteket közvetíti az okori lexicon, biztos kalauzál szolgálván az egész régiség tudomány bonyodalmas ösvényein. A munka szerkesztését kipróbált szakember: dr. Petz Vilmos vállalta magára és körülötte csoportosult tanárvilágunk színe-java, mindenki, a ki tekintély minálunk a classica philológiában. Különös gondot fordítanak arra, hogy a munka kimutassa az antik világ hatását a magyar szellemre és hogy a hazai szakirodalmat nagy terjedelemben figyelembe vegye. Magyarázó illusztrációk szép számban kísérik a szöveget. Az első füzet, mely az *Abacus—Ager publicus* közé eső adatokat foglalja magában, a legszebb reményekkel kecsegtet a folytatásra nézve: czikkjei kerekék, ki-merítő és világosak. A lexicon körülbelül 30—35 füzetből fog állani, füzetje 1 koronába kerül, a Franklin-Társulat adja ki és a M. Tud. Akadémia támogatja.

FEJTÖRŐ.

Rovatvezető: Csiszár József.

Történelmi kérdés:

Melyik az a siralmas emlékü békekötésünk, a mely fényes győzelem után oly feltételekkel kötötteti, mintha vereséget szenvedtünk volna? Kik kötötték meg?

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1900. április 8.

A 25. számban közölt *fejtörő kérdések* megfejtése: *Mennyiség-tani kérdés*: 1. A két szám 9 és 8. 2. Az illető februárius 29-ikén született. *Képrejtvény*: Fény és mesterkelt öröm még korántsem meglegedés.

